

Биологическая эффективность электропастуха основана на вырабатываемых им рефлексах у животного. Разряд, получаемый коровой при прикосновении к нему достаточно высок. Однако болевые ощущения, которые он вызывает, намного слабее удара того же электрошокера. Вреда для здоровья коровы он не принесет. Прикоснувшись к изгороди раз или два, корова больше не желает к ней подходить. В ее мозгу возникает стойкий условный рефлекс, подкрепленный болевым воздействием. Таким образом, буквально через пару дней уже все поголовье скота не будет пытаться выйти за пределы огороженного периметра. Не стоит думать, что использование такого приспособления способно нанести вред нервной системе коров и сказаться на качестве продукции. Животное приучается к ограждению очень быстро и не стремится подходить к нему.

Напряжение на изгородь поступает от сети или от аккумулятора. К основным составным частям электроизгороди относят: опоры (стойки). Выбор их имеет свою специфику. На рынках представлены стойки из разных материалов: деревянные, пластиковые, металлические.

В зависимости от конфигурации участка могут использоваться различные способы установки. Однако универсальным расположением проводников в электроизгороди для коров будет следующее: высота опорных столбов не меньше метра. Этой высоты для крупного рогатого скота будет достаточно, всего в системе 3 линии бечевы, расположенные параллельно земле расстояние от земли до нижней бечевы должно составлять 25 см. Вторая бечева натягивается на высоте в 55 см. Наконец, третья – на высоте в 90 см.

Экономическая эффективность использования электропастуха, заключается в увеличении норм нагрузки на скотника, при такой организации пастбищной территории 2 скотника могут обслужить 540 голов, то есть нагрузка составит 270 голов, что в свою очередь позволяет повысить производительность труда в 2-2,5 раза.

Достигается также улучшение экологическое состояние пастбищ, появляется возможность повысить урожайность естественных угодий.

Хозяйство планирует довести площадь огороженных пастбищ до 100 га в 2022 году, и к 2025 году всего будет огорожено до 700 га пастбищ.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Закон Республики Казахстан от 20 февраля 2017 года № 47-VI «О пастбищах».
2. Природные условия и ресурсы. Т.1 [Текст] / Под ред. А. Р. Медеу.- 2-е изд.- Алматы, 2010 г.
3. Экологическая безопасность Казахстана [Электронный ресурс]: Учебное пособие /В.Э. Кист, Ю.А. Габов, С.М. Апполонский.- Алматы: TechSmith, 2018.

ӘОЖ 376

<https://doi.org/10.53355/i9609-1986-3041-j>

ТҰТЫҒУ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРҒА ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ РИТМИКАНЫ ҚОЛДАНУ ТӘСІЛДЕРІ

Жанымканова А., 4 курс студенті

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: Moon_beauty_moon@mail.ru

Мақалада тіл кемістігінің тұтығу түрі қарастырылған, сонымен қатар тұтығу кемістігі бар балаларға логопедиялық ритмиканы қолдану тәсілдері көрсетілген.

Тірек сөздер: тұтығу, сөйлеу жылдамдығы, сөйлеу ырғақтығы.

В статье рассмотрен виды речевых нарушений, а также показаны способы применения логопедической ритмики для детей с заиканием.

Ключевые слова: заикание, темп речи, ритм речи.

The article discusses the types of speech disorders, and also shows the ways of using speech therapy rhythmic for children with stuttering.

Key words: stuttering, speech tempo, speech rhythm.

Тұтықпа – (логоневроз) – сөздер мен дыбыстардың айтылуының тегістігі мен ырғағының өзгеруімен көрінетін сөйлеу бұзылуы. Патологиясы бар балаларда да, ересектерде де пайда болуы мүмкін.

Тұтығу - сөйлеу кемістігінің ішіндегі ауыр түрі. Ол баланың психологиясын жарақаттайды, дұрыс келе жатқан тәрбие процесін тоқтатады, сөйлеу қатынасына кедергі жасайды, айналасымен әсіресе балалар арасындағы қарым-қатынасын қиындатады.

Тұтығу - бұл сөйлеу тегістігі мен ырғағының бұзылуы, онда баланың сөздер мен сөз тіркестерінің айтылуында қиындықтар, қысқа сөздердің қайталануы, айтылым басталар алдында үзілістердің ұзаруы. Бұл бұзылыстың негізі сөйлеу функциясын қамтамасыз ететін құрылымдардың спастикалық жиырылуы (ларингиальды бұлшықеттер, тіл, жұмсақ таңдай, ерін). Құрысулар мидағы тиісті орталықтардың шамадан тыс қозуына байланысты (сөйлеу, эмоционалды). Нәтижесінде артикуляциялық, дауыстық немесе тыныс алу жиырылуы пайда болады, бұл баланың тегіс және ырғақты сөйлеуіне жол бермейді.

Қазіргі кездегі логопедияда тұтығу сөйлеу аппараты еттерінің дірілдеп тырысу салдарынан болған сөйлеу шапшаңдығының бұзылуымен анықталады.

Тұтығудың себептеріне байланысты балаларда кездесетін екі түрі бар. Невроз тәрізді форма жүйелік невроздың фонында сөйлеу бұзылыстарын білдіреді. Бұл формасы бар балаларда мидың қалыпты нәрестелерге қарағанда біршама өзгеше жұмыс істеуі байқалады. Мұндай балалар кейінірек сөйлей бастайды және құрдастарына қарағанда баяу дамиды.

Тұтығудың невротикалық түрі қатты күйзелістер немесе созылмалы стресстер аясында дамиды. Әдетте, бала қатты стресстен қорыққаннан кейін тұтыға бастайды. Болашақта сөйлеу бұлшықеттерінің спазмы жиі қайталанатын, сөйлеуден қорқу болады. Бұл форма терапияның уақтылы басталуымен жақсы емделеді.

Тұтығудың пайда болу себептері. Этиологиялық белгілері бойынша тұтығу екіге бөлінеді;

1. Функционалды тұтығу жиі кездеседі. Ол 2-ден 5 жасқа дейін балаларда сөз тіркесінің байланыстырып сөйлеуі қалыптасу кезінде пайда болады. Көбінесе ашуланшақ, күйгелек балаларда кездеседі.

Тұтығудың бұл түрі орталық және перифериялық/шеткі/нерв системасындағы сөйлеу механизмінің органикалық зақымдануы болмаса да пайда болады.

2. Ал органикалық тұтығу орталық нерв системасының органикалық зақымдануынан/жарақаттану,нейроинфекция т.б./ болады.

Бұл барлық жастағы адамдарда кездесуі мүмкін.

Функционалды тұтығудың себептері түрлеше болады.

Кейбір балаларда тұтығу дыбыстың айтылуындағы кемшіліктерге байланысты болады.

Тұтылудың көрінісі. Тұтылу кейде аяқ астынан пайда болады, кейде байқамай, біртіндеп күшейе түседі. Ол кез-келген уақытта баяуламайды немесе ішкі және сыртқы тітіркенулер мен жүйке ауруларының сипатына байланысты күшейеді.

Сөйлеу жағдайы жалпы физикалық және эмоционалды ортамен тығыз байланысты. Мысалы, шабуыл ауырады, шаршайды, баланы жазалайды. Бұл ауа-райына, жыл мезгіліне, өмір сүру жағдайларына, тамақтануға да байланысты.

Сөйлеу кезінде тыныс алу, дыбыста немесе артикуляциялық аппаратта пайда болатын шиеленіс тұтығудың негізгі сыртқы белгісі болып табылады.

Тұтылу белгілері. Тұтылудың негізгі белгісі-сөйлеу процесі кезіндегі әрекет. Нысан бойынша-клоническая, эпитафия, аралас. Таралуы бойынша-тыныс алу, дыбыс шығару,артикуляция,араластыру және жиілікпен сипатталады.

Тоникалық тарауда бұлшықеттің жиырылуына байланысты сөйлеудің басында немесе ортасында ұзақ тоқтау байқалады. Клоникалық дыбыс немесе буын қайталаңады.

Асқыну және ауыр түрге өту кезінде қатар жүретін жалғасы байқалады. Ілеспе ұзақ қозғалысы-құбылыс дрожания туындайтын сөйлеу атынан, мойында, денеде, аяқ-қолдарының. Ол ым-ишараларда әр түрлі болады: көзді қысу, мұрындарды сергіту, басын төмен түсіру, тербелу, саусақтарды қысу, аяқтарды сипау, денені әртүрлі қозғалыстарға келтіру. Ілеспе қозғалыстар ерікті және еріксіз болып бөлінеді. Тұтқын өз сөзін сөйлеуді жеңілдету үшін еліктеу сөздерінен бастайды. Бұл құбылыс эмболофразия деп аталады.

Тұтылудың тән белгілерінің бірі-сөйлеу қорқынышы, дүрбелең. Тұтқындаушы ойынды жеткізу үшін күрделі сөздерді немесе дыбыстарды айтқан кезде дүрбелең болады. Бұл құбылыс логофобия деп аталады.

Тұтылу белгілерінің барлық сипатталған түрлері тұрақсыз, өзгермелі. Тұтылудың түрі де өзгереді: дыбыстар да, дыбыстар да қайталанбайды, тоқтамайды.

Ілеспе қозғалыстар да тұрақсыз, біреуі жоғалады және оның орнына жаңа түрі пайда болады.

Тұтылу күйі үнемі өзгеріп отырады. Бала ойыншықтарымен жалғыз ойнағанда, жақын адамдарымен байланыссыз сөйлеседі. Ал басқа адамдар бұған басқаша қарайды: жақын адамдармен сөйлесу арқылы олар өздерін еркін сезінеді, сондықтан тұтылу аз болады. Бейтаныс адамдар арасындағы әңгімеде бала қорқуы немесе ұялуы мүмкін. Сөйтіп тұтығу күшейе түседі.

Кейбір тұтығатын балаларда дене қимылдары бұзылады. Б.И.Шостек тұтыққан балаларда жүріс тұрысындағы ыңғайсыздық, әлсіздікті, қозғалысындағы нашар үйлесімділікті байқаған.

Тұтығудың психологиялық белгілеріне балалардың өз кемістігіне назар аударуы жатады.

Тұтығу үш дәрежеге ажыратылады: жеңіл, орташа, ауыр түрі.

Тұтықпа сөйлеу кемістігінің ішінде ең күрделісі болғандықтан тексеруді жан жақты, комплексті жүргізу қажет. Олар медициналық, логопедиялық және психологиялық.

Медициналық тексеруді дәрігер психооневролог немесе невропотолог жүргізеді. Мұнда баланың туған кезінен бастап дамуындағы ерекшеліктерді анықтайды.

Сөйлеу тілінің дамуына қосалқы әсер ететін баланың ішкі дамуында жағымсыз фактлер жиі байқалады. Дәрігер сол сияқты тұтығудың табиғатын анықтайды. Олар функционалды және органикалық болып бөлінеді.

Тұтығудан айыру үшін баланың араласатын ортасының дұрыс сөйлеуінің үлкен маңызы бар. Балалар баяу асықпайтын, бірқалыпты сөйлеуді естулері керек. Сонда олар өздері де осылай сөйлеуге дағдыланады.

Кейде балаларда тұтығу қорыққаннан пайда болады. Баланы қорқытатынын біле тура бөлмеде, қараңғыда т.б. жерлерде жалғыз қалдыруға болмайды. Балаға қорқыныштың себептерін түсіндіріп отыру керек. Бөлмеде үйде қалдыру үшін жиһаздардың асты үстін, бөлменің бұрыштарын көрсетіп, қорқатын жағдайдың болмауына көзін жеткізу керек. Егер бала иттен, мысықтан қорқатын болса, оларға жақындатып, қолынан тамақ бергізіп үйрету керек.

Сол қолымен жұмыс істейтін балалар ерекше көңіл аударуды қажет етеді. Өйткені олардың оң қолымен істеуді талап етететін болса, кей жағдайда балада тұтығу пайда болады. Сондықтан оларды қайта үйретуге болмайды.

Тұтығудың себептері мен механизмі

Тұтығатын балалар өте тынымсыз, ашуланшақ болып келеді. Оларды түнда 10-11сағат, күндіз кемінде 2 сағат ұйықтау керек. Баланың көзінше, оның кемшілігін басқаларға айтуға болмайды. Ата аналар мен тәрбиешілер баланы асықпай және анық сөйлеуге үйрету керек.

Жанұядағы жағымсыз жағдайлар да баланың сөйлеуіне әсерін тигізбей қоймайды. Үлкендер арасындағы жанжал баланы қорқыту, қатал жазалау, ұрыс сияқты жағдайлар баланы тұтығуға душар етеді.

Егер баланың сөйлеуі дұрыс болып, нерв жүйесінің әлсіздігі байқалмаса, қайта үйретуді ертерек бастаған жөн. Мұны абайлап жұмсақтап, бірте бірте қорықпай, жазаламай жүргізу керек. Бірақ баланың сөйлеуіне зер салып отыру қажет, тұтығудың азғантай белгісі байқалса қайтадан болуына жол берілмеуі керек. Дегенімен баланың өз еркімен қайта үйрену үлкен жетістікке жеткізеді.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Қазақстан Республикасының «Мүмкіндіктері шектеулі балаларға әлеуметтік және медициналық – педагогикалық түзете қолдау көрсету туралы» заңы. – Алматы, 2005.
2. Өмірбекова Қ.Қ. Дыбыс айтылуын түзету. Учебно-методическое пособие Алматы: ҚБ ӨБЕО, 2008
3. Основы логопедии с практикумом по звукопроизношению: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / М.Ф.Фомичева, Т. В. Волосовец, Е. Н. Кутепова и др.; Под ред. Т. В. Волосовец.- М.: Издательский центр «Академия», 2002. - 200 с.

УДК 376

<https://doi.org/10.53355/g8353-3132-8071-w>

ЗЕРДЕ БҰЗЫЛЫСЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ АУЫЗША СӨЙЛЕУ ТІЛІН ДАМУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Жұматай А., 4 курс студенті

І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ.

E-mail: zhumataeva.aruka00@mail.ru

Зерде бұзылысы бар балалардың ауызша сөйлеу тілінің ерекшелігіне тоқталатын болсақ, онда оның қалыптасуы баяу темппен жүзеге асатыны және белгілі бір сапалық ерекшелікпен сипатталатындығын анықтаймыз.

Тірек сөздер: *Зерде бұзылысы бар балалар, ауызша сөйлеу тілі, сөздік қоры.*

Если остановиться на специфике устной речи детей с нарушениями интеллекта, то определим, что ее формирование осуществляется медленным темпом и характеризуется определенной качественной спецификой.

Ключевые слова: *Дети с нарушениями интеллекта, устной речи, словарный запас.*

If we focus on the specifics of oral speech of children with intellectual disabilities, we will determine that its formation is carried out at a slow pace and is characterized by certain qualitative specifics.

Key words: *Children with intellectual disabilities, oral speech, vocabulary.*

«Сөз ішінде ой тек қана анықталмайды, ол және істелінеді» (Л.С Выготский). Ойлау мен сөйлеудің арақатынас мәселесіне көптеген қызықты монографиялар арналған (Л.С.Выготский). Балалардың сөйлеуінің дамуы туралы қызықты шолулар С.Л Рубинштейн және Д.Б.Элькониннің кітаптарынан көруге болады.

Барлық осы зерттеулерде негізгі қызығушылық сөйлеудің мазмұнына, ойлау әрекеттерін орындаудағы және баланың мінез-құлқындағы рөлге бағытталған.

Бірақ сөйлеуді екінші жағынан-қозғалыс шеберлігі немесе анализаторлардың бірлескен іс-әрекеті нәтижесінде пайда болатын біліктілік ретінде қарастыруға болады. Әрине, бұл сөйлеуді талдаудың бір ғана аспектісі, оны басқалардан оқшауламай қарау керек. Бірақ бұл аспект ақыл-есі кем балалардың сөйлеуін қарастыру кезінде маңызды. 3-4 жастағы сау баланың сөздік қоры көп болады, оның белсенді сөйлеуі көбінесе дұрыс грамматикалық формулаға сәйкес келеді, ал фонетикалық сөйлеу біршама ерекше болады.